וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה: פ י וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ
וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם כִּי־כָבֵד
הָרָעָב בָּאָרֶץ: יא וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב
לָבוֹא מִצְרָיְמָה וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרַי אִשְׁתּוֹ
הִנֵּה־נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפַת־מַרְאֶה
אָתְּ: יב וְהָיָה כִּי־יִרְאוּ אֹתְךָ הַמִּצְרִיִּם
וְאָמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֹתָךְ
יְחַיּוּ: יג אִמְרִי־נָא אֲחֹתִי אָתְּ לְמַעַן
יִיטַב־לִי בַּעֲבוּרֵךְ וְחָיְתָה נַפְשִׁי בִּגְלָלֵךְ:
שני יד וַיְהִי כְּבוֹא אַבְרָם מִצְרַיְמָה וַיִּרְאוּ
הַמִּצְרִיִּם אֶת־הָאִשָּׁה כִּי־יָפָה הִוא
מְאֹד: טו וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שָׂרֵי פַרְעֹה וַיְהַלְלוּ
אֹתָהּ אֶל־פַּרְעֹה וַתֻּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית

י וְהָוָה כַּפְנָא בְּאַרְעָא וּנְחַת אַבְרָם לְמִצְרַיִם לְאִתּוֹתָבָא תַּמָּן אֲרֵי תַקִּיף כַּפְנָא בְּאַרְעָא: יא וַהֲוָה כַּד קָרִיב לְמֵיעַל לְמִצְרַיִם וַאֲמַר לְשָׂרַי אִתְּתֵיהּ הָא כְּעַן יְדָעִית אֲרֵי אִתְּתָא שַׁפִּירַת חֵיזוּ אְתְּ: יב וִיהֵי כַּד יְחֲזוּן יָתִיךְ מִצְרָאֵי וַיֵּימְרוּן אִתְּתֵיהּ דָּא וְיִקְטְלוּן יָתִי וְיָתִיךְ יְקַיְּמוּן: יג אִמְרִי כְּעַן אֲחָתִי אְתְּ בְּדִיל דְּיֵיטַב לִי בְּדִילָךְ וְתִתְקַיַּם נַפְשִׁי בִּפְתְגָמָיְכִי: יד וַהֲוָה כַּד עַל אַבְרָם לְמִצְרַיִם וַחֲזוּ מִצְרָאֵי יָת אִתְּתָא אֲרֵי שַׁפִּירָא הִיא לַחֲדָא: טו וַחֲזוּ יָתַהּ רַבְרְבֵי פַרְעֹה וְשַׁבְּחוּ יָתַהּ לְפַרְעֹה וְאִדַּבְּרַת אִתְּתָא לְבֵית

רש"י

חוֹרֵשׁ אוֹ יוֹתֵר וְנוֹסֵעַ מִשָּׁם וְנוֹשֶׁה אֶהֱלוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר וְכָל מַסָּעָיו הַנֶּגְבָּה לְלֶכֶת לְדָרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיָה לְצַד יְרוּשָׁלַיִם (פרוש, ירושלים היתה באמצע העולם וסוף ארץ ישראל. כ"פ בישעיה) שֶׁהִיא בְּחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה שֶׁנִּטְלוּ בְּדָרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַר הַמּוֹרִיָּה שֶׁהִיא נַחֲלָתוֹ (כ"ר): (י) רָעָב בָּאָרֶץ. בְּאוֹתָהּ הָאָרֶץ לִכְדָה לְנַפְּשׁוֹתוֹ אִם יְהַרְהֵר אַחַר דְּבָרָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאָמַר לוֹ לָלֶכֶת אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן וְעָכְשָׁיו מַשִּׂיאוֹ לְצֵאת מִמֶּנָּה: (יא) הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי. מֹרֶדֶשׁ אַגָּדָה עַד עַכְשָׁיו לֹא הִכִּיר בָּהּ מִתּוֹךְ צְנִיעוּת שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם וְעַכְשָׁיו הִכִּיר בָּהּ עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה. דָּבָר אַחֵר מִנְהַג הָעוֹלָם שֶׁעַל יְדֵי טוֹרַח הַדֶּרֶךְ אָדָם מִתְבַּזֶּה וְזֹאת עָמְדָה בְּיָפְיָהּ וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא הִנֵּה נָא הִגִּיעַ הַשָּׁעָה שֶׁיֵּשׁ לְרַאוֹג עַל יָפְיֵךְ יָדַעְתִּי זֶה יָמִים רַבִּים כִּי יָפַת מַרְאֶה אָתְּ ל וַעֲכָשָׁיו אָנוּ בָּאִים בֵּין אֲנָשִׁים שְׁחוֹרִים וּמְכוֹעָרִים אַחֵיהֶם שֶׁל כּוּשִׁים וְלֹא הוּרְגְּלוּ בְּאִשָּׁה יָפָה ם דּוֹמָה לוֹ הִנֵּה נָא אַדְגִּי סוּרוּ נָא: (יג) לְמַעַן יִיטַב לִי בַּעֲבוּרֵךְ. יִקְנוּ לִי נ מַתָּנוֹת: (יד) וַיְהִי כְּבוֹא אַבְרָם מִצְרַיְמָה. הָיָה לוֹ לוֹמַר כְּבוֹאָם ס מִצְרַיְמָה אֶלָּא לִפֵּד שֶׁהִטְמִין אוֹתָהּ בְּתֵבָה וְעַל יְדֵי שֶׁתִּבְעוּ אֶת הַמֶּכֶס פִּתְחוּ וְרָאוּ אוֹתָהּ: (טו) וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ אֶל פַּרְעֹה. הִלְלוּהָ

פַּרְעֹה: טז וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ
וַיְהִי־לוֹ צֹאן־וּבָקָר וַחֲמֹרִים וַעֲבָדִים
וּשְׁפָחוֹת וַאֲתֹנֹת וּגְמַלִּים: יז וַיְנַגַּע יְהוָה |
אֶת־פַּרְעֹה נְגָעִים גְּדֹלִים וְאֶת־בֵּיתוֹ
עַל־דְּבַר שָׂרַי אֵשֶׁת אַבְרָם: יח וַיִּקְרָא
פַרְעֹה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ
לִּי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הִוא:
יט לָמָּה אָמַרְתָּ אֲחֹתִי הִוא וָאֶקַּח אֹתָהּ
לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וָלֵךְ:
כ וַיְצַו עָלָיו פַּרְעֹה אֲנָשִׁים וַיְשַׁלְּחוּ אֹתוֹ
וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ: יג א וַיַּעַל
אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־
אֲשֶׁר־לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנֶּגְבָּה: ב וְאַבְרָם
כָּבֵד מְאֹד בַּמִּקְנֶה בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב:
ג וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו מִנֶּגֶב וְעַד־בֵּית־אֵל עַד־

פַּרְעֹה: טז וּלְאַבְרָם אוֹטִיב
בְּדִילַהּ וַהֲווֹ לֵיהּ עָאן וְתוֹרִין
וְחַמָּרִין וְעַבְדִין וְאַמְהָן
וְאַתְּנָן וְגַמְלִין: יז וְאַיְתִי יְיָ
עַל פַּרְעֹה מַכְתָּשִׁין רַבְרְבִין
וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵיהּ עַל עֵיסָק
שָׂרַי אִתַּת אַבְרָם: יח וּקְרָא
פַרְעֹה לְאַבְרָם וַאֲמַר מָה דָּא
עֲבַדְתְּ לִי לְמָא לָא חַוַיְתָא לִי
אֲרֵי אִתְּתָךְ הִיא: יט לְמָא
אֲמַרְתְּ אֲחָתֵיהִיא וּדְכָרִית
יָתַהּ לִי לְאִנְתּוּ וּכְעַן הָא
אִתְּתָךְ דְּבַר וְאִיזֵל: כ וּפַקִּיד
עֲלוֹהִי פַּרְעֹה גֻּבְרִין
וְאַלְוִיאוּ יָתֵיהּ וְיָת אִתְּתֵיהּ
וְיָת כָּל דִּילֵיהּ: א וּסְלִיק
אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִתְּתֵיהּ
וְכָל דִּילֵיהּ וְלוֹט עִמֵּיהּ
לְדָרוֹמָא: ב וְאַבְרָם תַּקִּיף
לַחֲדָא בְּבְעִירָא בְּכַסְפָּא
וּבְדַהֲבָא: ג וַאֲזַל לְמַטְלְנוֹהִי
מִדָּרוֹמָא וְעַד בֵּית אֵל עַד

רש"י

בֵּינֵיהֶם ע לוֹמַר הַגִּדָּה זוֹ לְמַלְּךָ: (טז) וּלְאַבְרָם הֵיטִיב. פַּרְעֹה כַּעֲבוּרָהּ: (יז) וַיְנַגַּע ה' וְגוֹ'. בְּמַכַּת רָאתָן לָקָה שֶׁהִתְשַׁמֵּשׁ קָשָׁה לוֹ (ב"ר): וְאֶת בֵּיתוֹ. בְּתַרְגּוּמוֹ וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵיהּ (וְדָרְשׁוּ לְרַבּוֹת כּוֹחֲלָיו וְעַמּוּדָיו וְכֵלָיו בְּרֹשׁ"י יָשָׁן): עַל דְּבַר שָׂרַי. עַל פִּי דִּבּוּרָהּ פ אוֹמֶרֶת לְמַלְאָךְ הַדֶּרֶךְ וְהוּא מַכָּה: (יט) מַה זֹּאת וְגוֹ'. וְלֹא כְּאַבִּימֶלֶךְ שֶׁאָמַר לוֹ הִנֵּה אַרְצִי לְפָנֶיךָ אֶלָּא אָמַר לוֹ לֵךְ וְאֵל תַּעֲמוֹד שֶׁהַמִּצְרִים שְׁטוּפֵי זִמָּה הֵם שֶׁנֶּאֱמַר וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם: (כ) וַיְצַו עָלָיו. עַל אוֹדוֹתָיו צ לְשַׁלְּחוּ וּלְשָׁמְרוּ: וַיְשַׁלְּחוּ. בְּתַרְגּוּמוֹ וְאַלְוִיאוּ: (א) וַיַּעַל אַבְרָם וְגוֹ' הַנֶּגְבָּה. לְכוֹא לְדָרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ק כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְמַעְלָה הֵלוֹךְ וְנָסוֹעַ הַנֶּגְבָּה לְהַר הַמּוֹרִיָּה וּמִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ מִמִּצְרַיִם לְאֶרֶץ כְּנַעַן מִדְּרוֹם לְצָפוֹן הוּא מְהַלֵּךְ שֶׁאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּדָרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁמּוֹכִיחַ בַּמַּסָּעוֹת וּבְגְבוּלֵי הָאָרֶץ: (ב) כָּבֵד מְאֹד. טָעוּן מַשָּׂאוֹת: (ג) וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו. כְּשֶׁחָזַר מִמִּצְרַיִם לְאֶרֶץ כְּנַעַן הָיָה הוֹלֵךְ וְלֹן בְּאַכְסַנְיוֹת שֶׁלָּן כָּהֵם כַּהֲלִיכָתוֹ לְמִצְרַיִם-לִמְדֹךְ דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁלֹּא יִשְׂנָא אָדָם מַאֲכְסַנְיָא שֶׁלּוֹ. זִכֵּר אַחַר בְּחֲנֻנָּתוֹ פֶּרֶשׁ הַקְּפוּחָיו: מִנֶּגֶב. אֶרֶץ

Scanned with CamScanner

. **וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ.** [וּמִפְּנֵי מָה הֵבִיא הָרָעָב בָּאָרֶץ, וְהֲרֵי הִבְטִיחוֹ "וְאֲבָרֲכְךָ"? אֶלָּא] יְחַבְּרֵךְ שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁבִּקֵּשׁ לְנַסּוֹת אוֹתוֹ צַדִּיק אִם יַהֲרֹהַּ אַחֲרָיו, וְלְהוֹדִיעַ מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים בָּעוֹלָם, וְלִמְיָרֵךְ בָּא מִיָּד [עִם בּוֹאוֹ אַרְצָה] רָעָב לְרַגְלוֹ [בְּגִלְלוֹ]. [תנחומא הקדום]

דָּבָר אַחֵר: רַבִּי פִּינְחָס בְּשֵׁם רַבִּי חִנָּא דְּצִפּוֹרִין פֶּסַח [אֶת דְּרָשָׁתוֹ בְּפָרָשָׁה זוֹ בְּפִסּוּק]: "אֲשֶׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר תְּיַסְּרֶנּוּ יָ־הּ", וְאִם בָּא [הַמִּתְיַסֵּר] לְהַקְפִּיד [לְהִתְרַעֵם וּלְהִתְלוֹנֵן עַל חֶלְקוֹ, אַז]: "וּמִתּוֹרָתְךָ תְּלַמְּדֶנּוּ" [וְאוֹמֵר לוֹ:] מָה כְּתִיב בְּאַבְרָהָם: "וַאֲבָרֲכֶךָ וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ", [וְעַתָּה] בֵּין שֶׁיָּצָא [מִתָּן וְנִכְנַס לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל], קֵצֵץ עָלָיו רָעָבוֹן [וְהַזְּרֵךְ לְיָרֵד לְמִצְרַיִם], וְלֹא קָרָא תֹּגֶר וְלֹא הִקְפִּיד [עַל דַּרְכֵי ה'], אֶלָּא "וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם" [וְלֹא חָשַׁב לַחֲזֹר לְתָן, אֶלָּא הִרְחִיק מִמֶּנּוּ. אַף אַתָּה, אִם בָּאוּ עָלֶיךָ יִסּוּרִין, אַל תַּקְפִּיד וְתִקְרָא תֹּגֶר!] [בראשית־רבה מ, ב]

דָּבָר אַחֵר: זֶה הָיָה נִסָּיוֹן שֵׁנִי, שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רָעָב בִּימָיו, וְנִצְרַךְ לִירֵד לְמִצְרַיִם לָגוּר שָׁם. [מדרש אגדה]

דָּבָר אַחֵר: הַנִּסָּיוֹן הָרִאשׁוֹן [הָיָה שֶׁ]סִּיּוֹם שֶׁנִּבְרְאוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, לֹא בָּא רָעָב [לָעוֹלָם], אֶלָּא בִּימֵי אַבְרָהָם, וְגַם רָעָב זֶה] לֹא [הָיָה] בְּכָל הָאֲרָצוֹת, אֶלָּא [רַק] בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בִּלְבַד. [וְזֹאת כְּדֵי] לְנַסּוֹתוֹ [לְאַבְרָהָם] וּלְהוֹרִידוֹ לְמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה". [פרדר־א כ"ז]

דָּבָר אַחֵר: ר' פִּינְחָס בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָא רַבָּה [אוֹמֵר]: אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ: צֵא וּכְבֹשׁ [וְהָכֵן] אֶת הַדֶּרֶךְ לְפָנַי בָּךְ. [וּרְאֵיָה לַדָּבָר] [שֶׁ]אַפָּ[ה] מוֹצֵא, [שֶׁ]כָּל מַה שֶּׁכָּתוּב בְּאַבְרָהָם, כָּתוּב [נִתְקַיֵּם] בְּבָנוּ.

בְּאַבְרָהָם כְּתִיב: "וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ": בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב [בראשית מ"ה, ו] "כִּי זֶה שְׁנָתַיִם הָרָעָב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ"; בְּאַבְרָהָם כְּתִיב: "וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה", וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב [בראשית כ', ט"ח]: "לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ". בְּאַבְרָהָם כְּתִיב הָכִי: "כָּבֵד הָרָעָב בָּאָרֶץ": בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב [בראשית מ"ג, א']: "וְהָרָעָב כָּבֵד בָּאָרֶץ". [ב"ר מ']

לָגוּר שָׁם. [מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? אֶלָּא] סְלַמֵּד, שֶׁלֹּא יָרַד [אַבְרָהָם אָבִינוּ] לְהִשְׁתַּקֵּעַ [שָׁם בִּקְבִיעוּת], אֶלָּא לָגוּר שָׁם [דֶּרֶךְ עֲרַאי, וְהַשַּׁעַם] - "כִּי כָבֵד הָרָעָב בָּאָרֶץ". [פס"ז]

יא. מִצְרַיְמָה. [וְלָמָּה יָרַד וְנִקָּא לְמִצְרַיִם?] אָמַר אַבְרָהָם לְשָׂרָה: הוֹאִיל וְהָרָעָב בָּא, גֵּלֵךְ לְמִצְרַיִם, שֶׁמִּצְרַיִם זוֹ, יְשִׁיבָתָהּ יָפָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סִפּוּק הַרְבֵּה, לֶחֶם וּבְשָׂר מְרֻבֶּה. [תנחומא הקדום]

דָּבָר אַחֵר: רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַבִּי סִימוֹן אָמַר: הָלְכוּ בַּאֲרַם־נַהֲרַיִם וּבַאֲרַם נָחוֹר, וְלֹא מְצָאנוּ אִשָּׁה נָאָה כְּמוֹתָךְ [לְמָרוֹת שֶׁכְּבָר שָׁם הַיָּפִים בָּעוֹלָם]. צַבְּשׁוּ, שֶׁאָנוּ נִכְנָסִים לִמְקוֹם שְׁחוֹרִים וּכְעוּרִים — "אִמְרִי נָא" וְכוּ'. [שם]

דָּבָר אַחֵר: אָמַר לָהּ: כְּשֶׁהָיִית בֵּין הַיָּפוֹת, לֹא הָיְתָה חֲשׁוּבָה יָפָה לְפָנַיִךְ [לֹא הָיָה נִכָּר יָפְיֵךְ]; וְעַתָּה, [שֶׁ]אֲנַחְנוּ נִכְנָסִים לִמְקוֹם שְׁחוֹרִים, לְפִי שֶׁמִּצְרַיִם הָיוּ מִבְּנֵיהֶם [שֶׁל חָם], שֶׁהָיוּ שְׁחוֹרִים, וַאֲנִי יוֹדֵעַ, שֶׁאַתְּ חֲשׁוּבָה וְיָפָה יוֹתֵר מִכְּנֶגֶד כֻּלָּם. [מדרש אגדה]

דָּבָר אַחֵר: לְעוֹלָם לֹא הִכִּיס אַבְרָהָם בְּאִשְׁתּוֹ, וּכְשֶׁהִקְרִיב לָבוֹא לְמִצְרַיִם הָיָה נָהָר, וְנִכְנְסוּ הוּא וְהִיא, (וְ)נִפְלָה בַּנָּהָר, וְהֶעֱמִידָהּ [אַבְרָהָם מֵהַמַּיִם], וּבָאוּ עַל שְׂפַת הַנָּהָר לְנֶגֶד פְּנֶיהָ, וְהִכִּיט בָּהּ, וְרָאָה אֶת שׁוֹקָהּ. מִיָּד אָמַר לָהּ: "הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי". (עיין רש"י) [שם]

דָּבָר אַחֵר: כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ לְשַׁעֲרָהּ שֶׁל מִצְרַיִם וְעָמְדוּ עַל [שְׂפַת] הַיְאוֹר, רָאָה אַבְרָהָם אָבִינוּ כָּבוּאָה שֶׁל שָׂרָה בְּאוֹתוֹ נָהָר כְּחַמָּה זוֹרַחַת. מִכָּאן שְׁנוּ חֲכָמִים, שֶׁכָּל הַנָּשִׁים בִּפְנֵי שָׂרָה, כְּקוֹף בִּפְנֵי אָדָם. [אָז] אָמַר לָהּ: "הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפַת מַרְאֶה אָתְּ". מִכָּאן אַתָּה לָמֵד, שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ אוֹתָהּ קֹדֶם לָכֵן כְּדֶרֶךְ הַנָּשִׁים. [מדרש תנחומא]

הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפַת מַרְאֶה אָתְּ וגו'. [וְקָשֶׁה: וְהֲרֵי] כָּל הַשָּׁנִים הָלְלוּ הוּא [הַי] עִמָּהּ, וְצִבְּשׁוּ מִצְרַיְמָה. [מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? אֶלָּא] עַד שֶׁלֹּא בָּא [קֹדֶם שֶׁבָּא] אַבְרָהָם אָבִינוּ, כְּבָר הָיָה הַפָּקוֹם דָּן אֶת הָעוֹלָם בְּמִדַּת אַכְזָרִיּוּת [בְּמִדַּת הַדִּין, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁכַּאֲשֶׁר] חָטְאוּ אַנְשֵׁי דּוֹר הַמַּבּוּל, הִדִּיפָם כְּדִיקִים עַל פְּנֵי הַמַּיִם. [וּכְשֶׁ]חָטְאוּ אַנְשֵׁי מִגְדַּל [דּוֹר הַפְּלָגָה], פִּזְּרָם מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ. [וּכְשֶׁ]חָטְאוּ אַנְשֵׁי סְדוֹם, שִׁטָּם בְּאֵשׁ וְגָפְרִית. אֲבָל מִשֶּׁבָּא אַבְרָהָם אָבִינוּ לָעוֹלָם, זָכָה לְקַבֵּל יִסּוּרִין, וְהַתְחִילוּ מְמַשְׁמְשִׁים וּבָאִים [עָלָיו]. כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה". וְאִם תֹּאמַר: מִפְּנֵי מָה יִסּוּרִין בָּאִין [עַל יִשְׂרָאֵל? אֵינָם בָּאִים, אֶלָּא] מִפְּנֵי חִבָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל [כַּנֶּאֱמַר: "אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה' יוֹכִיחַ"]. [ספרי האזינו ק"ד]

הוּא אוֹמֵר לָהּ "הִנֵּה־נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפַת־מַרְאֶה אָתְּ"? [וְכִי לֹא יָדַע זֹאת עַד עַתָּה?] אֶלָּא שֶׁעַל־יְדֵי הַדֶּרֶךְ אָדָם מִתְבַּזֶּה [וּמְאַבֵּד מִיָּפְיוֹ], וְזוֹ עָמְדָה בְּיָפְיָהּ. (עיין רש"י) [ב"ר מ']

יב. **וְהָרְגוּ אוֹתִי.** [וְלָמָּה יַהַרְגוּהוּ?] לְפִי שֶׁאֵשֶׁת־אִישׁ אֲסוּרָה עֲלֵיהֶם, וְאָמְרוּ: זֶה [אַבְרָהָם] יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּנָאָה זֹאת?! [וְלָכֵן] "וְהָרְגוּ אוֹתִי". [מדרש הגדול]

יג. **אִמְרִי נָא אֲחֹתִי אָתְּ.** אַבְרָהָם אָבִינוּ אָמַר לְשָׂרָה: "וְהָיָה כִּי־יִרְאוּ וגו' וְאָמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וגו'", [וְכַוָּנַת דְּבָרָיו הֵיא:] וְאַל תֹּאמְרִי אִשְׁתִּי אַתְּ, מִפְּנֵי שֶׁגּוֹיִם אוֹסְרִים אֵשֶׁת אִישׁ, וְאִם אַתְּ אוֹמֶרֶת לָהֶם אֵשֶׁת אִישׁ אַתְּ, הוֹרְגִין אוֹתִי, כְּדֵי שֶׁתִּהְיִי מֻתֶּרֶת לָהֶם. וְאֵשֶׁת אִישׁ [הֲרֵי הִיא עֲבֵרָה] חֲמוּרָה מִכָּל עֲבֵרָה שֶׁבַּתּוֹרָה וְכוּ', וּמִפְּנֵי מָה הִתִּיר לָהּ, לְשָׂרָה? בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יָבוֹא [אַבְרָהָם] לְסָפֵק נְפָשׁוֹת, וְסָפֵק הָיוּ לוֹקְחִין אוֹתָהּ; וְסָפֵק לֹא הָיוּ לוֹקְחִין אוֹתָהּ, וְסָפֵק הָיוּ הוֹרְגִין אוֹתוֹ וְסָפֵק לֹא הָיוּ הוֹרְגִין אוֹתוֹ וְכוּ', אָמַר אַבְרָהָם: לֹא אָמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לַעֲמֹד כְּנֶגֶד הַשָּׁעָה [בְּכֹחַ]. [מדרש מכת"י מובא בגנזי שכטר ה"א י"ז]

אִמְרִי נָא אֲחֹתִי אָתְּ. וְכִי אֲחוֹתוֹ הִיא, וַהֲלֹא בַּת אָחִיו הִיא? אֶלָּא שֶׁאֵין אָדָם נִמְנָע מִלִּקְרוֹת לְבַת אָחִיו אֲחוֹתוֹ. [מדרש הגדו]

Scanned with CamScanner

(מ) ויסע אחר שלמד שם ודש לרבים נכחות צדק ואמונה, נסע למקומות אחרים לפרסם שם ה׳ בכל מקומות שעבר שם, והיה דרכו מצפון לדרום:

(י) ויהי רעב בארץ. גם זה היה נסיון כדברי חז״ל, אם יתהור על דבר ה׳ שהבטיח לו ואברכה והיה ברכה והנה מארה וחלעפות רעב, ואברהם לא הרהר כי היה קטן בעיניו שישנה ה׳ את הטבע בעבורו, ולכן לא סמך ג״כ על הנס שיחייהו ברעב, רק בקש הצלה טבעית. וירד מצרימה לא לקבע דירה רק לגור שם לפי שעה מצד שכבד הרעב בארץ, ולחזור כשיפסק הרעב, שבזה יחשב שישב עדיין בארץ כיון שדעתו לחזור:

השאלות (יב-יט)

מ״ש אברהם אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך שמשמעותו שהפקיר את אשתו כדי לקבל מתנות. מה שכפל פרעה שאלתו למה לא הגדת ובר למה אמרת ובר הם דברי מותר. ולמה לא התנצל אברהם כמו שהתנצל לפני אבימלך:

(יא-יב) כאשר הקריב אז נודע לו כי אנשי מצרים כעורים ושחורים ורודפי זמה וחשודים על שפיכות דמים, שמכל אלה הטעמים התחיל עתה לדאוג פן יהרגוהו, כי לא ידע מקודם מכ״ז. הנה נא ר״ל אחר שידעתי מאז כי אשה יפת מראה את לכן אני ירא כי והיה כי יראו אותך והרגו אותי כדי שיוכלו לקחת אותך, לכן:

(יג) אמרי נא אחותי את למען ייטב לי, ר״ל שתאמר לכל האנשים שאת מבקשת להנשא לאיש רק באשר את אחותי וא״א שתנשא לאיש בלעדי רשות אחיה והסכמתו תודיע שכל מי שירצה לישא אותך צריך להיטיב לי בעבורך, פי׳ שצריך לתת לי מתנות במחיר מה שאתרצה שתנשא לו כמ״ש ומגדנות נתן לאחיה ולאמה, שכן הי׳ הנמוס שהבת היתומה עומדת ברשות אחיה, והיה דרכם לתת כסף וזהב לאבי הנערה או אחיה שימסור אותה לנשואין, ומלת בעבור מצאנו שפירושו כמו מחיר כמו בעבור תברכך נפשי, ויש הבדל בין בעבור ובין בגלל. שבגלל מציין הסבה הקודמת, ר״ל אתה תהיה הסבה שתחיה נפשי, ובזה התחכם אברהם להמלט כי מי שירצה אותה לאשה יבקש בעדה מחיר גדול שאין בכח איש לתת לו. כי לא עלה על לבו שיבקש

מאיר ליבוש מלבי״ם

(יד-טז) ויראו המצרים, ר״ל וכשבקש איש לקחתה לא יכול לתת מה ששאל אברהם מחירה, עד שראו אותה שרי פרעה, וגם הם לא השיגה ידם לתת המחיר שבקש עד שהללו אותה אל פרעה, שהוא היה בכחו לתת מהר ומתן כיד המלך. ותקח האשה בית פרעה ר״ל שלקחה לארמונו ע״מ לקחתה לאשה, כמ״ש ואקח אותה לי לאשה, ולאברם היטיב בעבורה שנתן לו מחירה כל מה שבקש עד שהיה לו צאן ובקר וכר׳ ואברם היה מוכרח לקחת אחר שנתנו לו כפי מה ששאל [*]:

(יז) וינגע ה׳. כמ״ש ויוכח עליהם מלכים, וכמ״ש חז״ל ששרה בצר לה גלתה לו שהיא אשת אברהם, וז״ש על דבר שרי, והוא רצה לאנסה, וממה שלא אמר וינגע ה׳ את פרעה ואת ביתו נגעים גדולים, שכן חוקי הלשון וסדרו, מבואר שרק הוא לקה בנגעים גדולים, ופי׳ חז״ל בראתן שהתשמיש קשה לו, ובני ביתו לקו בנגעים אחרים קטנים מזה:

(יח-יט) למה לא הגדת לי. ר״ל הגם שטוב עשית מה שאמרת לפני עם מצרים שאחותך היא כי ידע שהם חשודים על כך, אבל לי היה לך לומר האמת כי הן לצדק ימלך מלך, ואם היית חושד גם אותי בכך, למה אמרת אחותי היא, שעי״כ ואקח אותה לי לאשה, שאם לא היית אומר שהיא אחותך רק שהיא אמה או נכריה אצלך, לא הייתי לוקחה לאשה לשום כתר מלכות על אשה בת בלי שם, שזאת לא עשיתי רק מאשר חשבתי שהיא אחותך שאתה איש גדול ונכבד. ועתה וכר׳ ר״ל ואקח אותה לי לאשה ועתה הנה אשתך, וכדי בזיון וקצף, שיאמרו שלקחתי אשת איש מיד בעלה, לכן קח ולך וצא מן המקום וישבת חרפה וקלון. ואברהם לא ענהו דבר כמו שענה לאבימלך, כי פרעה הודה שטוב עשה מ״ש אחותי היא נגד העם ולא הוכיחו רק על מה שלא אמר לו, ולא היה יכול לומר לו כי גם הוא נבל כבני עמו:

(כ) ויצו, והיה מהשגחת ה׳ שלא העניש בעבור זה ואף לא לקח ממנו המתנות שנתן לו, כי ירא מעונשי ה׳, ובהפך שלח עמו אנשים לשלחו בל יגע בו איש:

הערה

[*] גם יל״פ עפ״י הנודע בספורי ימי קדם שכל אשה שראו בה יופי מופלגת למעלה מן הרגיל היו מיחסים לה אלהות והיו מהבילים שהיא בת אלוה פלוני ושהאלהים חושקים אותה, והיה אסור לאיש הדיוט ליגע בה וכ״ש שיקחנה לאשה, שהיה חייב מיתה שמועל בקודש, לבד המלך שהיה ג״כ אלוה אצלם היה מותר לקחתה. וע״כ חשש אברהם שכשיראו אותה המצריים יאמרו איך יתכן שאשתו זאת. והלא פגם בכבוד אלהות ויתחייב מיתה בנימוסיהם, ועי״כ יהרגו אותי. משא״כ כשתאמר אחותי את ייטיבו לי בשאני את לאלוה, וע״כ הללו אותה אל פרעה ואמרו זו ראויה למלך, שהוא ג״כ אלהים. רק ע״י שנגע אותו אלהים היה ירא מאברהם שראה שאלהים רב ריבו והיא ראויה אליו:

Scanned with CamScanner

הרב שמשון רפאל הירש

(יד־יט) **ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאד; היא עוררה תשומת לב. אך לא יותר מכן. נראה, שאיש לא רצה לפגע בה — אך אברהם לא חשב על המלך. אילו היה אחד העם תפס בשרה, היה פונה אל אחיה. אך המלך הלך בדרך הטובה: ותקח, היא הובאה לעת עתה אל הארמון. ואף על פי כן, לא העז פרעה לנגוע בה. הוא קיווה להפיק את זממו בדרכי שלום; הוא הסיב עם אברהם כדי לזכות על ידיו בשרה. — וכבר היו לו צאן ובקר וכו'. אלמלא היתה שרה מונגה — בהיותה ידועה כאחות אברהם —, היה פרעה נוגע בה מיד; לא היה עובר זמן על ידי משלוח המתנות; והקב"ה היה פועל מיד כדי להגן על שרה. ויתכן עוד, שיש לפרש את על דבר שרי כדומגמת: „על דבר הצפרדעים" (שמות ח, ח): לא בגלל שרה, אלא בשל דיבורה: שרה הודתה בסופו של דבר, שהיגה אשתו של אברהם. עתה נודע הדבר, והסכנה היתה קרובה; אבדה תקות פרעה להשיג את שרה בדרכי שלום; והקב"ה נזקק להתערב ולהציל.**

זאת ועוד: איך נפרנס את הדברים? תוך זמן קצר יאמר אברהם: „הרימותי ידי" וגו' (להלן יד, כב), והוא יסרב לקבל ממון שזכה בו בכבוד; היעלה על הדעת,

שכאן הוא נהג כאחד הריקים, סתר בכבוד אשתו כדי לקנות צאן ובקר וחמורים, עבדים ושפחות, אתונות וגמלים? גם סדר הדברים הוא רב משמעות. אילו בא הכתוב לתאר את העושר, שהגיע לידי אברהם, היה נוקט סדר אחר. שעה שאליעזר מתאר את עושר אדוניו, הרי הוא פונה (להלן כד, לה): „צאן ובקר (וכסף וזהב) ועבדים ושפחות וגמלים וחמורים". וכך מסופר על עשרו של יעקב: „ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים" (להלן ל, מג). הנה זה סדר הגיוני: צאן ובקר הם עיקר הרכוש, והם מביאים תוצרת לבעליהם (מרוב השפע שהיה לאברהם, המיר אותם בכסף וזהב). הרכוש הזה צריך טיפול, ולשם כך יש עבדים ושפחות. גמלים וחמורים הם בהמות משא, ואין מהם תוצרת; הם נושאים את העושר, ומשום כך הם מנויים לאחרונה. הנה זה הסדר של משק מתוקן. אך כאן הם מנויים בערבוביה: חמורים קודמים לעבדים ושפחות; ולא זו בלבד, אלא יש הפסקה גדולה בין חמורים לאתונות. בודאי יש כוונה לערבוביה זו — ללמדנו: פרעה ניסה בכל הדרכים לרכוש את לב אברהם; פעם שלח לו שור נאה, פעם חמור, פעם עבד וכו'. ואברהם נאלץ לקבל את הכל; אילו סירב לקבל את המתנות, היתה תקות פרעה נגזזה מיד, והוא היה פועל בדרכי אלימות. ויש ראיה לכל זה מדברי פרעה אל אברהם: אין הוא קובל על אברהם, שאמר על שרה אחותי היא, אלא: „למה לא הגדת לי כי אשתך היא?" היה זה רק סכלי בעיני פרעה, שהוא סיפר לעם, שהיא אחותו. אולם, „לא היה לך לפחד ממני? למה לא הגדת לי, כי אשתך היא? למה אמרת אחותי היא, שעה שאני לקחתיה לאשה?" — על כך לא היתה תשובה בפי אברהם. הוא לא יכול לומר לפרעה, שאין הוא טוב מעמו.

לגור: להתגורר בנכר; הוראה אחרת: לידוא. „גור" כשם עצם: בעל חי צעיר ובייחוד: אריה צעיר. „מגורה": אסם, בית אוצר לתבואה. נראה, שההוראה המקורית היא להיות מחוסר קרקע, נטול שרשים בקרקע. מכאן: להיות גר, וכן: לאבד משענת בקרקע, הה אומר: לירוא, וכן: משכן (עראי?) לתבואה התלושה מן הקרקע. ובסופו של דבר: בעל חי צעיר שנגמל משדי אמו. כביכול, הוא נעקר מקרקע יניקתו, אך עדיין לא הגיע למלוא כוחו, עדיין איננו עצמאי.

יפה קרוב ל„יפח" (=לנפח) ול„יפע" (=להפיץ אור וזוהר). מצינו „יפח" גם בהוראה מושאלת — כהשפעה רוחנית נעלמת. „ויפח חסס" (תהלים כז, יב), „ויפח לקץ" (חבקוק ב, ג): רומז לקץ ברמז קל. אמור מעתה: דבר „יפה" מגרה את רואהו; זוהרו קורץ, נופח ומגרה.

צאן כנראה קרוב ל„שאן", שורשו של „שאנן". הנה הצד"י רומז על מלאכותיות: הצאן מוגן באופן מלאכותי ונשמר מכל פגע ותקלה. הוה אומר: „צאן" הוא העדר, שכונסים אותו לדיר. כנגד זה —

בקר קרוב ל„בגר", „בכר", „פקר"; הבקר הוא בחסת בית עצמאית, והוא דר בדרור בשדה הפתוח. „חמור" ו„אתון" הם בהמות משא, וגם השרשים מורים על כך: „חמר", קרוב ל„עמר", „חמר" (=ערמה), הוה אומר: משא. „אתן", קרוב ל„אדן", הוה אומר: נושא משא.

„גמל": אולי הוא נקרא „גמל" על שם שהוא „גמול" ויכול לחיות זמן רב בלא מים.

(כ) **ויצו עליו.** לדעת אבן־עזרא היה זה לטובת אברהם; פרעה צוה על המצרים, לבל יגעו לרעה בבית אברהם. והנה אמת, „צוה על" מבטא בדרך כלל איסור או הגבלה; אולם, במקרים אלה הרי „על" מתייחס תמיד לאיש או לחפץ, שהאיסור חל עליו;

כך: „ועל הנביאים צויתם" (עמוס ב, יב), „ועל העבים אצוה" (ישעיה ה, ו). נמצאת אומר גם כאן: פרעה הטיל הגבלה על אברהם; הוא צוה עליו אנשים, שידאגו שיעזוב את הארץ. וכעין זו מצינו לאחר מכן, בשעת יציאת מצרים; ואכן, יש בכל המאורע הזה הקבלה ברורה להיסטוריה המאוחרת.

Scanned with CamScanner